

**Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden**

Secretariaat:
Postbus 40184
8004 DD ZWOLLE
telefoon: 038-4572401
telefax: 038-4572399

VERSLAG

Zesenentwintigste vergadering Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden van 25 april 2006

<u>A</u> Dhr. T. Baas (voorzitter)	Gedeputeerde Provincie Fryslân
Dhr. J.W. Admiraal	Wethouder Gemeente Leeuwarderadeel
Dhr. A.J. Bousema	Omwonenden Tytsjerksteradiel
LtKol H. Faber	Commando Luchtstrijdkrachten Hoofd Sectie Geluidhinder
Mevr. H. Hafkamp	Wethouder Leeuwarden
Dhr. T. Miedema	Provincie Fryslân
Maj G. E. Van der Meijden	Hoofd Luchtverkeersbeveiliging Vliegbasis Leeuwarden
Dhr. drs. M.H. Mudde (secretaris)	Defensie DGWT Noord
Kol B.A.F. Ruijs	Commandant Vliegbasis Leeuwarden
Maj F. Sikkens	Vliegbasis Leeuwarden Hoofd Staf Voorlichting
Dhr. K.D. Stormer	Omwonenden Leeuwarden
Dhr. G. Verf	Omwonenden Menaldumadeel
Dhr. G.F.J. Veldman	Omwonenden Leeuwarderadeel
7 belangstellenden	

Afwezig:

Dhr. B.R. Bakker	Wethouder Tytsjerksteradiel (niet vervangen)
Mevr. G. van Delft-Jaasma	Burgemeester Menaldumadeel (niet vervangen)
Dhr. dr. B.H. Ruessink	VROM-Inspectie Noord (niet vervangen)
Dhr. drs. Kl.Vos	Milieuplatform Leeuwarden (niet vervangen) <u>anwezig</u> :

)

1. Opening:

De voorzitter heet de aanwezigen welkom en opent de vergadering.

2. Mededelingen:

De secretaris deelt het volgende mede:

- * De vergaderstukken zijn toegezonden met de agenda en het verslag van de vorige vergadering
- * Bericht van verhindering is ontvangen van de hierboven vermelde afwezige leden..
- * Uitgereikt is een notitie van Commandant Vliegbasis Leeuwarden van 28 november 2005 betreffende de geluidsklachten over de Fighter Weapon Instructor Training (FWIT) (bijgevoegd als nr. LW/05.27/3).
- * In afwijking van de agenda is het klachtenoverzicht betreffende de maand oktober wel toegezonden. Dit zal worden behandeld onder agendapunt 8.1.

3. Suggesties voor te bespreken onderwerpen.

Door de leden van de commissie worden geen aanvullende agendapunten voorgesteld.

4. Inventarisatie gesprekspunten publiek.

De voorzitter vraagt wie van de op de publieke tribune aanwezige belangstellenden het woord wensen te voeren. Dhr. Helbig uit Marssum wil een inbreng leveren betreffende de klachtenrapportage over de maand september. Hij

zal daartoe in de gelegenheid worden gesteld bij agendapunt 8.1

5. Verslag vorige vergadering.

Het verslag van de op 4 april 2005 gehouden vijftiende vergadering van de commissie (*toegezonden als nr.LW/05.26/1*) wordt ongewijzigd goedgekeurd. Naar aanleiding van het verslag wordt het volgende opgemerkt:

- * blz 6, ag.pt. 10, 3^e regel: **Dhr. Verf** brengt naar voren dat in de Tweede Kamer een motie is ingediend met als strekking dat de aan de Vliegbasis Leeuwarden toegekende landelijke taak betreffende de Quick Reaction Alert niet mee dient te tellen in de berekeningen van de jaarcontouren van de geluidhinder. Hij is van mening dat deze motie ontraden dient te worden door de bewindspersonen van Defensie en VROM, aangezien het de nauwkeurige methodiek van de geluidhinderberekeningen zal ondermijnen.
- * blz. 6, ag.pt. 10, 14^e regel: **Dhr. Stormer** merkt op dat de door hem verwachte ontwenning-verschijnselen als gevolg van de sluiting van de vliegbasis gedurende de baanrenovatie zijn meegevallen. Daarbij zal hebben volgens hem hebben meegespeeld dat in die periode toch wel vliegtuigen laag zijn overgekomen.

6. Lijst van aandachts- en actiepunten (nr. LW/05.26/2)

De voorzitter stelt de aandachts- en actiepunten aan de orde, voor zover deze niet zijn afgedaan c.q. zijn geagendeerd zijn voor deze vergadering.

- * **Punt 7: Normering Kosteneenheid/Ontwikkeling Europese Norm**
Dhr. Faber deelt mede dat de Staatssecretaris van Defensie in overleg met de Minister van VROM heeft besloten dat de nieuwe Europese Norm voor geluidhinder ook zal worden gehanteerd voor de militaire luchtvaart onder gelijkblijvende omstandigheden voor de omgeving. Hij zegt dat er nog de nodige technische complicaties zijn, waardoor de daadwerkelijke invoering nog wel 3 jaar kan duren.

7. Ingekomen/opgevraagde/verzonden stukken.

- 7.1 Brief CROMD betreffende goedkeuring begroting voor het jaar 2005 (*toegezonden als nr. LW/05.26/5*)
 - 7.2 Brief gemeente Dongeradeel (*toegezonden als nr. LW/05.26/6a*) met antwoord secretaris (*toegezonden als nr. LW/05.26/6b*) betreffende agenda-lidmaatschap COVM
 - 7.3 Brief Secretaris aan Staatssecretaris van Defensie bij jaarverslag 2003-2004 (*toegezonden als nr. LW/05.26/7*)
- De bovengenoemde ingekomen stukken worden voor kennisgeving aangenomen..

8. Klachtenbehandeling.

8.1 Klachtenoverzicht Staf Voorlichting vliegbasis Leeuwarden.

- * **Overzicht maart 2005** (*bijgevoegd als nr. LW/05.26/4a*)
Dhr. Verf wijst op het in het klachtenoverzicht opgenomen meerjarenoverzicht van de klachten over het avondvliegen. Hij vraagt om voortaan meer van dit soort overzichten op te nemen, aangezien deze zeer verhelderend werken, bijvoorbeeld over de oefeningen Frisian Flag, FWIT etc. Uit het overzicht betreffende het avondvliegen blijkt dat het jaar 2001 er duidelijk boven uit steekt wat het aantal klachten betreft. De jaren daarna gaven een gunstiger beeld. Volgens hem komt dat met name omdat toen op basis van afwegingen in de COVM er voor is gekozen om uitsluitend in de wintermaanden het avondvliegen te beoefenen. Hij memoreert dat toen in 4 scenario's betreffende de mogelijke invulling van het avondvliegen zijn voorgelegd aan de commissie. Hij vindt dat een mooi voorbeeld van een gezamenlijke aanpak door Defensie en COVM. In dat verband was **dhr. Verf** onaangenaam verrast toen bleek dat dit seizoen zonder samenspraak met de COVM een nieuwe variant is toegepast, inhoudende 4 avonden met 2 waves. Hij dringt er bij de Commandant Vliegbasis Leeuwarden op aan om de eerdere stijl weer op te pakken en de volgende vergadering van de commissie de ervaringen van dit seizoen te evalueren en in overleg met de commissie te bezien welke lering daaruit getrokken kan worden voor het volgende seizoen. **Dhr. Ruijs** antwoordt dat er dit seizoen voor de vliegbasis weinig speelruimte was voor de invulling van het avondvliegprogramma, omdat de periode waarin dat kon plaatsvinden als gevolg van diverse buitenlandse oefeningen en de baanrenovatie beperkt was. Desalniettemin is hij graag bereid om mee te werken aan het verzoek van **dhr. Verf**. **Dhr. Ruijs** wil wel benadrukken dat er geen vlucht meer gemaakt wordt dan strikt noodzakelijk is. Een belangrijk deel van het programma wordt daarom in het buitenland uitgevoerd. **Dhr. Verf** wil graag afspreken dat het programma in de COVM wordt besproken voordat het persbericht hierover uit gaat. **Dhr. Ruijs** zegt dat toe.

- * **Overzicht april 2005** (*toegezonden als nr. LW/05.26/4b*)
Dit overzicht geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.
- * **Overzicht mei 2005** (*bijgevoegd als nr. LW/05.26/4c*).
Dit overzicht geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen
- * **Overzicht juni 2005** (*bijgevoegd als nr. LW/05.26/4d*).
Dit overzicht geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.
- * **Overzicht juli 2005** (*bijgevoegd als nr. LW/05.26/4e*)
Dhr. Verf vraagt om uitleg betreffende de begin juli gehouden oefening Clean Hunter, die 6 klachten heeft opgeleverd. Hij vraagt of het niet mogelijk is dat bij dit soort oefeningen zwaar belaste gebieden zoals de omgeving van de vliegbasis Leeuwarden te vermijden. **Dhr. Ruijs** antwoordt dat Clean Hunter een grote NATO oefening is die reeds 25 jaar wordt gehouden en zich uitstrekt over geheel Noord-Europa. Bij de oefening worden op relatief grote hoogte (5000 tot 10000 voet ook een enkele schijnaanval uitgevoerd op de vliegbasis Leeuwarden. Een aantal andere doelen lag in Friesland buiten het gebied waar doorgaans hinder wordt ondervonden, hetgeen een mogelijke verklaring van de klachten kan zijn. Gelet op de schaal van de oefening vindt hij het aantal klachten zeer acceptabel. **Dhr. Verf** wijst erop dat ook vanuit Leeuwarden klachten zijn geuit en vraagt Kolonel Ruijs om intern de Klu erop aan te dringen de directe omgeving van de vliegbasis uit te sluiten van de oefening. **Dhr. Ruijs** antwoordt dat het geheel vermijden niet mogelijk is omdat ook aanvallen op militaire vliegbases geoefend dient te worden.
- * **Overzicht augustus 2005** (*bijgevoegd als nr. LW/05.26/4f*).
Dhr. Veldman stelt dat het blijkt van de stijging van het aantal klachten in deze maand merkbaar is geweest dat de Leeuwarder squadrons na de periode van de baanrenovatie weer terug zijn op de vliegbasis. Hij vraagt of er oorzaken zijn aan te wijzen voor de klachten op 16 en 19 augustus. **Kol Ruijs** antwoordt dat hij geen verband ziet tussen de vier klachten die op d deze data zijn ingediend.
Dhr. Stormer wijst op de klacht van 8 augustus betreffende het blaffen van de bewakingshonden en vraagt naar de stand van zaken van de door de vorige commandant toegezegde geluidswal bij de hondenkennel. **Dhr. Ruijs** antwoordt dat de aanleg van de wal in voorbereiding is. Indien de benodigde kapvergunningen spoedig verkregen kunnen worden wordt nog deze winter de wal aangelegd.
Dhr. Verf vraagt om uitleg van de op 26 augustus ingediende klacht betreffende een zogenoemde “down wind” afdaling op baan 06. **Dhr. Ruijs** antwoordt dat altijd tegen de wind in wordt geland. Bij een down wind landing wordt de baan in eerste instantie de baan voor de wind aangevlogen, waarna na een bocht van 180 graden de landing tegen de wind in wordt ingezet. Dit is op een zich toegestaan vliegpatroon, dat incidenteel wordt gevlogen, maar vanwege het afwijkende karakter kennelijk aanleiding heeft gegeven tot een klacht.
- * **Overzicht september 2005** (*bijgevoegd als nr. LW/05.26/4e*)
Dhr. Verf merkt op dat in de maand september een extreem hoog aantal klachten (86) is ingediend. Een groot aantal hiervan is volgens hem terug te voeren op de oefening Frisian Flag, waaraan dit jaar door 38 vliegtuigen vanaf de vliegbasis Leeuwarden is deelgenomen. Hij wijst erop dat vorig jaar een kleiner aantal (32) vanaf Leeuwarden vloog en er toen bewust ook een aantal vliegbewegingen vanaf andere bases is uitgevoerd. **Dhr. Verf** dringt erop dat volgend jaar weer meer gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheden om te vliegen vanaf andere bases. **Dhr. Veldman** sluit zich hierbij aan. Hij wijst op het grote aantal klachten aan het einde van de maand en vraagt naar een mogelijke verklaring. **Dhr. Helbig** van Dorpsbelang Marssum maakt zoals aangekondigd, gebruik van het spreekrecht voor het publiek. Hij vraagt waarom klacht 175V (van 30 september) als vermijdbaar is aangemerkt, terwijl telefonisch door Staf Voorlichting is aangegeven dat de klacht gegrond was. **Dhr. Sikkens** antwoordt dat van een klacht alleen als vermijdbaar wordt aangeduid als de vliegbasis onjuist heeft gehandeld. Desondanks kan er bij niet vermijdbare hinder wel sprake zijn geweest van een grond voor het indienen van een klacht. **Dhr. Helbig** vraagt voorts of inzage kan worden gegeven in de “had-copies” van het klachtenformulier die worden genoemd in de brief (*nr. LW/05.26/12*) aan dhr. Verf. **Dhr. Sikkens** antwoordt dat op kantoor van Staf Voorlichting per klacht uitgebreidere gegevens worden bijgehouden. Uit het oogpunt van privacy-bescherming van de klagers zijn die gegevens niet openbaar.

Dhr. Ruijs betreurt het dat de oefening Frisian Flag zoveel klachten heeft opgeleverd. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn het feit dat de oefening kwam kort na de stille periode van de baanrenovatie. Tevens speelt een rol dat bij de bepaalde atmosferische omstandigheden het geluid verder draagt, waardoor mensen overlast hebben ondervonden die daar minder aan gewend zijn. Voorts zal het grotere aantal sorties per wave (normaal 12 tot 16 gedurende 10 tot 15 minuten, bij deze oefening 38 sorties gedurende ruim een half uur) daadwerkelijk meer overlast hebben gegeven. Hij benadrukt dat er juist geoefend dient te worden op het starten met een groot aantal vliegtuigen in een zo kort mogelijke periode. Daarnaast is het van groot belang om de oefening van één vliegbasis te doen in verband met de onderlinge informatie-uitwisseling van de vliegers (debriefing) **Dhr. Verf** stelt vast dat de oefening Frisian Flag een jaarlijks terugkerende activiteit is. Hij vraagt om tijdens de volgende vergadering de mogelijkheden te bespreken om het aantal klachten te beperken

* **Overzicht oktober 2005** (toegezonden als nr. LW/05.26/4f)

Dhr. Veldman merkt op dat opnieuw een groot aantal klachten is ingediend betreffende het demonstratievliegen. Hij dringt er nogmaals op aan dit soort oefeningen niet meer te houden op de vliegbasis Leeuwarden. **Dhr. Ruijs** antwoordt dat op de betreffende dagen vliegdemostraties zijn gehouden ten behoeve van op de vliegbasis Leeuwarden georganiseerde kennismakingsdagen voor aspirant-vliegers. **Dhr. Admiraal** brengt naar voren dat ook bij de gemeente Leeuwarderadeel veel mensen klachten hebben ingediend. Zijns inziens zijn deze klachten vermijdbaar omdat deze oefeningen geen nuttig effect hebben. Het werven van personeel moet volgens hem ook kunnen worden georganiseerd op zodanige wijze dat de omgeving er geen last van heeft. **Dhr. Ruijs** antwoordt dat het demonstreren van de mogelijkheden van de gevechtsvliegtuigen een wezenlijk onderdeel vormt van het wervingsprogramma. **Dhr. Admiraal** waarschuwt dat deze vliegdemostraties het draagvlak van de vliegbasis in de omgeving ondergraven. **De voorzitter** vraagt waarom dit programma juist op de vliegbasis Leeuwarden wordt gehouden. **Dhr. Ruijs** antwoordt dat de andere vliegbases een vergelijkbaar programma kennen en overigens ook omwonenden hebben. **Dhr. Verf** vindt dat de positie van de vliegbasis Leeuwarden toch wel bijzonder is, omdat hier in tegenstelling tot de andere vliegbasis ook grote internationale oefeningen zoals FWIT en Frisian Flag worden gehouden. **Dhr. Faber** antwoordt dat na sluiting vliegbasis Twenthe nog slechts twee F16 bases resteren. Vliegbasis Volkel geeft ook reeds de nodige overlast in de omgeving vanwege de drie daar gestationeerde squadrons. De wervingsdemostraties worden mede daarom op beide bases gehouden. **De voorzitter** dringt erop aan om voortaan over dit soort activiteiten vooraf goed te communiceren in de media, zodat omwonenden weten wat er aan de hand is. (Noot secretaris: *Uit informatie van de vliegbasis is naderhand gebleken dat de demonstratievluchten vooraf wel zijn aangekondigd in de media*).

Dhr. Veldman merkt op dat in oktober ook veel is geklaagd over de Alpha Scramble op 37 oktober middernacht en vraagt om uitleg. **Dhr. Ruijs** antwoordt dat de vliegbasis Leeuwarden in het kader van de eerder vermelde QRA taak continu twee F-16 paraat heeft staan die in voorkomend geval zo snel mogelijk in de lucht moeten zijn om ongeïdentificeerde vliegtuigen te benaderen. Dat kan op ieder moment van de dag/nacht plaatsvinden gaat gepaard met het gebruik van de naverbrander en supersonisch vliegen.

8.2. Afschriften schriftelijk ingediende/afgedane klachten.

- 8.2.1. Correspondentie met dhr. En mevr. Hijlkema-Schaap (toegezonden als nrs. LW/05.26/3a en 3b).
- 8.2.2. Brief Commandant Vliegbasis Leeuwarden aan mevr. Bruining (toegezonden als nr. LW/05.26/8)
- 8.2.3. Brief Hoofd Staf Voorlichting aan dhr. Verf betreffende klacht nr. 345 (toegezonden als nr. LW/05.26/12)

De bovengenoemde correspondentie wordt voor kennisgeving aangenomen.

9. Geluidszone vliegbasis Leeuwarden

9.1 Rapportage jaarberekening vliegbasis Leeuwarden over 2004 (onderzoek ex artikel 25 lid 4 LVW)

De door de sectie Geluidhinder opgestelde jaarrapportage vliegbasis Leeuwarden over 2004 is toegezonden als nr. LW/05.26/9).

Dhr. Verf merkt op dat er wel kritiek is geweest op het feit dat het grondlawaai niet meetelt in de geluidcontour. **Dhr. Faber** antwoordt dat de wetgever ervoor heeft gekozen het grondgebonden geluid te reguleren door middel van de zoneringswet Wet Geluidhinder/Wet Milieubeheer. Vastgesteld wordt dat in 2004 de geluidhinder ruim binnen de marges van de

aangewezen geluidszone is gebleven, ondermeer door een kleiner gebruik van de korte baan.

9.2. Werkgroep Geluidszone COVM Vliegbasis Leeuwarden

Dhr. van der Meijden geeft op verzoek van de voorzitter een korte toelichting op de (*als nr. LW/05.26/13*) toegezonden tekst van zijn emailbericht betreffende de stand van zaken van de werkzaamheden van de werkgroep geluidszone. De werkgroep is tot dusver twee maal bijeen geweest. De vorige vergadering van de COVM is een notitie van dhr. Vianen besproken. Afgesproken is om in eerste instantie te bezien of uitgaande van het handhaven van de bestaande geluidszone de vliegroutes geoptimaliseerd kunnen worden. De werkgroep heeft hiervoor enkele mogelijkheden aangegeven die door Hoofd Verkeersleiding Vliegbasis Leeuwarden zijn voorgelegd aan het NLR voor het uitvoeren van een hinderberekening. Door personele omstandigheden bij het NLR is de daarvoor benodigde aanpassing van de software nog niet uitgevoerd. Naar verwachting zal de werkgroep begin volgend jaar wel beschikken over de resultaten van de berekening, zodat in de eerstvolgende COVM verslag gedaan kan worden.

10. Begroting 2006

De commissie stemt in met het door het secretariaat opgestelde (standaard) voorstel voor de begroting voor 2006 (toegezonden *als nr. LW/05.26/10*). De secretaris zal zorgdragen voor de indiening bij het Ministerie van Defensie.

11. Informatie over gebruik vliegbasis.

De voorzitter moet vanwege andere verplichtingen de vergadering verlaten en draagt het voorzitterschap over aan **dhr. Admiraal**.

Dhr. Ruijs memoreert dat na de baanrenovatie medio augustus de Leeuwarder vliegtuigen weer terug zijn gekomen uit Twenthe. Hij merkt op dat op het klachtennummer ook diverse telefoontjes zijn binnengekomen van mensen die daar blij om waren. Vervolgens is het avondvliegen uitgevoerd meer in de tijd geconcentreerd dan gebruikelijk. Het avondvliegen wordt mede in verband met de operaties in Afghanistan steeds belangrijker voor de Luchtmacht. Naast de oefeningen boven de Noordzee moet daarbij ook geoefend worden op gronddoelen. Dat gebeurt zonder verlichting op grote hoogte (6 a 7 kilometer).

In de komende periode zal de eerder genoemde QRA taak zo nu en dan voor hinder blijven zorgen, met name omdat dat in voorkomend geval ook op afwijkende tijdstippen 's nachts of in het weekeinde kan plaatsvinden. De totale behoefte aan avondvliegen is groter dan binnen de vastgestelde geluidszone (rekening houdend met de nachtstrafactor) uitgevoerd kan worden. Vandaar dat volgend jaar weer een belangrijk deel wordt geëxporteerd naar het buitenland (de oefeningen Cold Lake en Maple Flag). Het is de bedoeling om in augustus de balans op te maken en te bepalen welk oefenprogramma, waaronder het avondvliegen nog kan worden uitgevoerd vanaf de vliegbasis Leeuwarden zonder dat geluidszone wordt overschreden. Op 16 en 17 juni zullen de open dagen van de Koninklijke Luchtmacht op de vliegbasis Leeuwarden worden georganiseerd. In verband met de sluiting van de vliegbases Twenthe en Soesterberg zal dat voortaan eens in de drie jaar op Leeuwarden plaatsvinden.

Voorts zal komend jaar wel weer een FWIT worden gehouden maar geen Frisian Flag,

Dhr. Veldman vraagt of het organiseren van de open dagen een taakopdracht voor de vliegbasis is. Hij blijft van mening dat de hinder van deze activiteit vermeden kan worden door een andere opzet. Zijns inziens is daar zeker reden toe als het eens in de drie jaar in Leeuwarden wordt georganiseerd.

Dhr. Ruijs en **dhr. Faber** antwoorden dat de open dagen van de krijgsmachtdelen zijn opgedragen door de Minister. **Dhr. Stormer** vraagt of het niet mogelijk is de kennismakingsdagen voor aspirant-vliegers te combineren met de open dagen. **Dhr. Ruijs** antwoordt dat de werving zeker ook een aspect is van de open dagen. Daarnaast is er evenwel behoefte aan een meer gerichte voorlichting aan de vliegers buiten de open dag. **De waarnemend voorzitter** vraagt om de suggestie van dhr. Stormer toch mee te nemen in het overleg van commandant Vliegbasis met Den Haag over dergelijke activiteiten. **Dhr. Ruijs** zegt dat toe.

Dhr. Verf vraagt om de volgende vergadering het onderwerp QRA te agenderen. Hiermee wordt ingestemd.

12. Rondvraag

Hiervan wordt geen gebruik gemaakt.

13. Vergaderschema 2006

Besloten wordt de 27^e vergadering te houden op 24 april 2006

Besloten wordt de 28^e vergadering te houden op 20 november 2006

14. Sluiting

De waarnemend voorzitter bedankt de leden voor hun inbreng en sluit de vergadering.